

****

****

****

****

לחץ אמר' / חתום

אאאא, חוזם: 22454
אל: רהמש/853
מ-: המשרד, תא: 180494, זח: 1452, דח: ר, סג: סו,
בכב
978186
סודי/מידי

אל: תפוצת תדרוך מדיני שבועי

מאת: המרכז

הנדון: תדרוך מדיני שבועי - 18 באפריל 1994

התהליך על רקע הפיגוע בחדרה, המתיחות בדרי'ל והמפגש בעומאן

עיקרים

=====

1. ערפאת, שהיה נתון ללחץ אמר' מאז הפיגוע בעפולה, הביע צער על הפיגוע בחדרה אך מבלי לגנותו. עם חידוש השיחות בקהיר חותר אש'פ לחתימה ויישום הנושאים שכבר סוכמו והשארת הנושאים השנויים במחלוקת (סמכויות השיפוט, מים וכו') לדיון מאוחר יותר. החמא'ס משתבח בפיגוע בחדרה, מנגח את אש'פ על הבעת הצער וחושש מנסיונות ירדן להגביל פעילותו בתחומה, בטענו שזו מדינית-הסברתית בלבד.
2. ירדן נכנסה ללחץ בעקבות אזהרת ישראל באשר לפעילות החמא'ס בתחומה. ע'כ כונסה הממשלה והמלך כינס מסע'ת. אלה הגיבו בצורה אמביוולנטית: דחו האזהרה הישראלית; טענו שמכירים רק באש'פ כנציג הפלס'; לחמא'ס בירדן אין מעמד חוקי ועוסק בהסברה בלבד ע'י אזרחים ירדניים כבודדים ובמסגרת החוק הירדני. בהקשר למצור על עקבה נראה שהירדנים מעודדים מעמדות אירופיות, ממשיכים במו'מ עם ארה'ב למציאת פתרון ומביעים מחאתם ע'י שיגור משקיף בלבד לדיוני ק.ע. בעומאן.
3. סוריה החריפה עוד יותר התבטאויותיה נגד ארה'ב, כולל מפי אישים בממשל (שרע ושר ההסברה). תלונותיה נגד ארה'ב אמורות להיות נדונות בביקור כריסטופר בדמשק, כנראה סוף החודש, ובינתיים רוצה להחזיק המפתח לחידוש שיחות ווש' בתקווה לתגמול אמר'. לא נראה שיש לה ענין בהתחממות בדרי'ל.
4. הכינוס בעומאן של ק.ע. המולטילטרלית למים, בהשתתפות ישראל, והכינוסים הצפויים בקטר ובחריין, מהווים עלית מדרגה במעורבות המפרציות בתהליך ומשקפים ירידת כח ההרתעה של סוריה ואיראן המתנגדות לאירוח. סעודיה מקרינה עמדה אמביוולנטית - כנראה במטרה שלא להרגיז אף גורם.

5. ארה"ב היתה פעילה מול כל גורמי העימות עם ישראל: הפעילה לחצים על אש"פ לגנות הפיגועים והאיצה בו לזרז ההסכם עם ישראל; דנה עם ירדן בפתרון שאלת המצור על עקבה ופעילות החמא"ס בתחומה; נהלה מגעים עם סוריה (ולבנון) להורדת המתיחות בדרי'ל וכנראה גם לקראת בואו של כריסטופר לאיזור.

פירוט

=====

אש"פ

1. בעקבות הפיגוע בחדרה, אש"פ שינה דרך התמודדותו עם הציפיה לתגובה מצידו. בהתייחסויות הפומביות, עדיין נעדר השימוש במונח 'גינוי' אך מובע צער. במסגרת זו:

א. ערפאת מיהר והגיב ביום הארוע, בנאומו בפני מועצת אירופה בשטרסבורג. בדבריו, הביע צער ודחה 'פעולות מצערות מצד קיצונים פלס' נגד אזרחים חפים מפשע', אך תוך קשירת ארועים אחרונים אלו למדיניות ישראל, המעכבת יישום הצהרת העקרונות.

ב. סוכה'י הפלס' 'ופא' דיווחה על שיחת טלפון שהתקיימה (13) ביוזמת ערפאת עם רה"מ רבין, במהלכה הביע 'צער' ומסר תנחומיו למשפחות הקורבנות.

ג. דובר מחמ"ד התייחס לאגרת ששיגר (12) ערפאת לקלינטון, בה הביע צער ודחה פעולות המכוונות ישירות נגד אזרחים חפים מפשע, זאת עוד טרם הארוע בחדרה (כנראה בעקבות לחץ אמר' לאחר הפיגוע בעפולה).

2. מאידך יש לציין, שרדיו אש"פ מאלג'יר, שופר התעמולה הרשמי של הארגון, פרסם שתי פרשנויות קיצוניות: האחת העלתה על נס את מבצע הפיגוע בעפולה והשניה (יום לאחר הפיגוע בחדרה), המצדיקה את זכות הפלס' בשטחים להמשיך ולהתנגד. אפשר וטונים צורמים מעין אלו נובעים מתוך צרכים פנימיים. מכל מקום, ברור שמשמעותם ותהודתם, בעיקר מול הציבור הפלס' בשטחים, שלילית ביותר (מבחינת ישראל, כמובן).

3. יודגש, כי באש"פ אין רואים בהכרח בארועים מסוג זה אילון משמעותי שמכביד על המו"מ עם ישראל. בסוף שבוע השיחות האחרון בקהיר, הצליחו שני הצדדים להגיע להסכמות על מספר נושאים שעמדו במוקד חילוקי הדעות בדיוני הועדה הבטחונית, הכפופה לוועדת עזה יריחו:

א. הגדרת כוח המשטרה הפלס', חימושו ולוז' לפריסתו.

ב. גיבוש לוז' לתחילת שחרור האסירים הפלס' (שלא יכללו פעילי חמא"ס, זאת תוך גילוי הבנה מצידו של נביל שעת').

ג. הסכמה על החזרת קבוצת מגורשים נוספת.

כן דווח על התקדמות רבה בדיוני הועדה האזרחית והועדה הכלכלית שהתכנסה בפריס.

4. לקראת חידוש השיחות השבוע, הציבו הפלס' לעצמם כחלק מהיעדים : לקבוע תאריך החתימה על ההסכם ודחיית כמה מהנושאים, שנותרו לא פתורים בתחום האזרחי והבטחוני, להמשך דיון לאחר החתימה על ההסכם. עם זאת, ביממה האחרונה, חלה נסיגה בטון החיובי של התבטאויותיהם והם מונים מספר נושאים שנויים במחלוקת, שסיכומם לדבריהם, הינם תנאי לחתימה (ביניהם נושאים שסוכמו בין השאר ב'הסכם קהיר'): שחרור האסירים, כולל פעילי חמא'ס; סמכויות השיפוט הפלס'; המעבר בין עזה ליריחו, מפת עזה, השליטה על המים הטריטוריאליים של עזה והאדמות החקלאיות סביב ההתנחלויות; נושא המים.

5. נראה שערפאת עצמו עומד מאחורי עמדה זו, ועל רקע זה, בולטים המסרים החריפים נגד ישראל שהוא מעביר במגעיו הדיפלומטים מול גורמים אירופאים ואמר', ובהצהרותיו הפומביות. נראה שבדבריו הוא אכן נותן ביטוי אוטנטי לתחושותיו, אך אפשר שזהו גם חלק מהטקטיקה הפלס' המוכרת, המנסה ברגע האחרון לעגל פינות, בעיקר כאשר תאריך היעד (13/4) עבר ובמקביל בשטח מתבצעת תחילת נסיגת צה"ל.

ירדן

5. האשמות הישראליות כלפי ירדן ביחס לפעילות החמא'ס בתחומה הביאו, כצפוי, לפעילות ירדנית אינטנסיבית. התגובות הרשמיות היו נזעמות - הן מפי המלך עצמו והן בהודעה רשמית מטעם הממשלה ומפי בכירים ירדנים נוספים. הן דחו את ההאשמות הישראליות ועשו הבחנה בין פעילות אנשי החמא'ס בירדן (הנושאת, לטענתם, אופי מדיני-הסברתי) לבין זו בשטחים, האחראית למדיניות הפיגועים נגד יעדים ישראלים. היו גם שקשרו את המהלך הישראלי ללחצים האמר' המופעלים על ירדן בסוגיית המו'מ המדיני. התגובות בעיתונות היו, כצפוי, חריפות ובוטות יותר.

6. למרות זאת ניתן להבחין לצד ההתייחסויות הירדניות בנטיה להותיר בידם מרווח תמרון מסוים על-מנת להתמודד עם הלחצים המופעלים על הממלכה גם בראשית נקיטת קו תקיף יותר מול פעילי החמא'ס. ההדגשות כי אין לחמא'ס בירדן כל מעמד חוקי, (שכן ירדן תמכה מאז ומתמיד באש'פ כ'נציג הלגיטימי היחיד של העם הפלס'), וכי מדובר בפעילות הסברתית גרידא, עשויות לאפשר מהלכים ירדניים נגד פעילי החמא'ס, במידת הצורך. מאידך, הירדנים יצטרכו להתמודד עם אילוצים מנוגדים כבואם להחליט על צעדיהם, ובעיקר:

א. ההתייחסות לחזית הפנימית - מול הזרם האסלאמי בעל השפעה בממלכה אך גם מול גורמים ומגזרים פלסטיניים בירדן התומכים, במידה זו או אחרת, בעמדות האופוזיציוניות אותן מייצגת בין היתר החמא'ס.

ב. ההכרה כי יחסים שפירים עם החמא'ס הינם, במידה מסוימת, בבחינת קלף חשוב במערכת היחסים בין ירדן לאש'פ.

7. בסוגיית המצור על נמל עקבה, ניתן להוסיף, בשלב זה:

א. הירדנים עודם ממתנים להיענות אמר' מספקת ומעודדים, ניתן להניח, מעמדות גורמים אירופאים (צרפת בראשם).

ב. ממשיכים לעמוד על הזיקה בין פתרון בעית המצור על עקבה להשתתפותם במו'מ הדו-צדדי, אף שמוותירים דלת פתוחה לאפשרות מתבקשת של 'ירידה מן העץ'.

ג. מוסיפים להביע מחאתם באמצעות המו"מ הרבצ'ד, והפעם בקבוצת העבודה בנושא המים שהתכנסה בעומאן, אליה שיגרו נציג בודד בדרג של 'משקיף'.

סוריה

8. בהתבטאויות הסוריות חלה החרפה נוספת כלפי ארה"ב ומדיניותה. בנוסף לבקורת על מדיניות ארה"ב ואכזבה מתפקודה בתהליך - מטילים עתה הסורים על ארה"ב ביתר שאת את האחריות, לקשיים המתגלעים בתהליך, אותם הם מציגים, בין היתר, כתוצאה ישירה מן הסיוע הכספי והצבאי (מטוסי F-15?) לישראל. כן מודגש המוטיב של הטלת ספק באמינות ארה"ב בתפקיד של מתווך הוגן והאשמתה בכניעה ללחץ של ישראל ושל השדולה היהודית. נראה שהבקורת הגוברת על ארה"ב היא ביטוי לתסכול סורי מחוסר ההתקדמות במסלול הסורי-ישראלי ולמבוי הסתום אליו נקלעו היחסים הביטורליים בין סוריה וארה"ב, שגילויו האחרון היה באי מחיקת שמה של סוריה מרשימת המדינות שאינן מסייעות למלחמה בסחר סמים. זאת בשעה שמאז מפגש הפסגה של אסד וקלינטון בג'נבה ב-16.11 תלתה סוריה תקוות גדולות במישור היחסים הביטורליים. נושא התהליך והיחסים הביטורליים יהיו במוקד ביקורו של כריסטופר בדמשק, כנראה בסוף החודש, ועד אז צפוי שסוריה תמנע כנראה מלהסכים לתאריך לחידוש השיחות ב'ווש'. זאת כמגמה לשמור לעצמה זכות וטו על חידוש השיחות ובתקווה לגבות מארה"ב מספר ויתורים והבטחות בנושא התהליך וביחסים הביטורליים.

9. ההסברה הסורית מבקרת את עומאן על הסכמתה לארח את קבוצת העבודה הרבצ'ד בנושא מים בהשתתפות משלחת ישראלית. טוענת שהצעד הוא טרם זמנו שכן אין התקדמות במו"מ הביטורלי ומהווה פרס לישראל על עמדותיה הנוקשות. יתר על כן, סוריה שוללת התהליך הרבצ'ד בשלב זה, בייחוד בנושא המים, בטענה שישראל השתלטה על מקורות מים ערביים בגולן ובלבנון. (יצוין שערב מפגש עומאן ביקר בדמשק יו"ר מועצת השווא העומאנית. נועד עם ראשי המשטר וקיבל הסברים מפורטים על עמדת סוריה בתהליך, לרבות גישתה למסגרת הרב צדדית).

לבנון

10. ירי הקטיושות אל עבר אזור הבטחון ואצבע הגליל ע"י חזבאללה בוצע ככל הנראה בתגובה על הפגזת העיר צידון ע"י צד"ל. חזבאללה ראה בכך כנראה הפרה בוטה מצד ישראל של ההבנות שהושגו בקיץ שעבר, אם כי לכאורה הארגון לא רואה עצמו מחוייב להן. לא ברור עדיין מהו חלקן של סוריה ואיראן בקבלת ההחלטה בהקשר לירי הקטיושות. עם זאת, נראה, לאחר מעשה, אין לסוריה ענין בהתדרדרות בדו"ל על כל השלכותיה לגבי המצב הפנימי בלבנון וערב בוואו של כריסטופר לאזור כסוריה מקווה שיתרכז בקידום ערוצה מול ישראל.

סעודיה, המפרציות והתהליך

11. השתתפות ישראל במפגש הרבצ'ד של ק.ע. לנושא המים בעומאן, השבוע, מהווה נקודת ציון בתהליך, משום שזו לראשונה מבקרת משלחת ישראלית רשמית במדינה מפרצית. לאחר מפגש זה אמורה ישראל להשתתף במפגש קבוצת הבק'ן בקטר (צפוי ב-5.5-2), ובחריץ הביעה נכונות לארח את הכינוס הקרוב בנושא איכות הסביבה. עם זאת, מעבר לעצם אירוחה של משלחת

ישראל, כולל מפגשים בין סגן שה'ח לבין שרי המדינה העומאניים לענייני חוץ וכלכלה, העומאנים מתבטאים, פומבית, בזהירות ומדגישים כי שת'פ מלא בינם לבין ישראל, מעבר להקשר של המו'מ הרבצ'ד, ייכון רק לאחר חתימת הסכמי השלום בינה לבין שכנותיה. נימות זהירות כאלה מאפיינות לאחרונה גם את התבטאויותיה של קטר.

12. מבחינת המפרציות, התפתחויות אלה משקפות את ענייני בהתקדמות התהליך המדיני. זה נתפס כמסייע לבטחונן הן בשל תרומתו הכוללת ליציבות במזה'ת והן בהיותו מרכיב מרכזי במדיניות ארה'ב - פטרוניתן הבולטת של המפרציות, בעיקר מאז מלחמת המפרץ. מדיניות מפרצית זו משקפת להערכתנו גם פיחות בכח ההרתעה של איראן, פיחות הניזון הן מתחושת הגיבוי האמריקני - כמצויין לעיל - והן ממודעות לקשייה של איראן לנקוט במדיניות אגרסיבית עקב ענינה בשיפור דימויה במערב, כפועל יוצא מחולשת כלכלתה. במקביל, חל פיחות גדול בכח ההרתעה הסורי. עוד תצויין עמדתה המורכבת של סעודיה. מחד גיסא, נמסר שפהד הביע לאחרונה הסתייגות, במסגרת אגרת לקלינטון, ממדינות ערביות (במשתמע - מפרציות) הממהרות לכונן קשרים עם ישראל. מאידך גיסא, המשלחת הישראלית טסה לעומאן מעל שטחה של סעודיה, וכן סביר להניח שבחרייף הביעה נכונות לארח את קבוצת העבודה בנושא איכות הסביבה, תוך שהיא מעריכה שאף ריאה איננה שוללת זאת. סביר כי הסעודים מאותתים, בעקיפין, כי אף להם עניין בהצלחת התהליך, אך מבחינתם מוטב להוסיף ולגלות, לפי שעה, גישה זהירה.

מצרים

13. הפעילות המצרית האינטנסיבית בהקשר למו'מ הישראלי-פלסטיני, שאפיינה את השבוע הקודם, שככה נוכח הפסקת השיחות בקהיר לרגל החגים, ו'החמצת' תאריך היעד של ה-13 באפר'. בנוגע לפיגועים בארץ, יצויין שמצרים טרם גינתה רשמית ופומבית את הפיגועים בעפולה וחדרה והתקשורת מתייחסת אליהם כפיגועי התאבדות ונקמה על הטבח בחברון. לעומת זאת, פורסמו בעיתונות גם פרשנויות המציגות את עמדות ישראל באור חיובי יותר, תוך הדגשת 'סימנים לגמישות' בהתבטאויות פרס (בראיון ל'אלאהראם') ורביין בנוגע לגולן ולהתנחלויות. כן ניכרת ירידה במאמרים האנטישמיים, וגם אלה המבקרים את המדיניות הישראלית, מתחו ביקורת עניינית בהקשר לסגר בשטחים ולהחלטה ליבא פועלים מארצות אסיה.

איראן

14. ניתן לאפיין את התגובות האיראניות לארועים האחרונים כדלקמן:

- א. נמשכים הגינויים והבקורת על ישראל (ועל אש'פ) ועל נכונותן של מדינות ערביות באזור, לנהל מגעים עם ישראל, בדגש על עומאן, המארכת לראשונה משלחת ישראלית רשמית לשיחות הרב-צדדיות.
- ב. נעדר מהתגובה האיראנית כל אלמנט של איום כלפי אותם גורמים ערביים המקיימים מגעים עם ישראל. זאת בנוגד לעבר כשמגע כזה, למשל של מצרים ב'קמפ-דייויד', גרר כדבר מובן מאליו ניתוק יחסים.
- ג. אשר לפיגועי החמאס נגד מטרות ישראליות, משבחת התקשורת האיראנית את מבצעייהם: את הפיגוע בחדרה כינה 'הטהראן טיימס',

'התקפה אמיצה של הלוחם הפלסטיני'. מצד שני חרף התמיכה הזו ממשיכים דוברים איראנים כמנהגם להכחיש כל מעורבות איראנית בפגיעים אלה וטוענים, כמו למשל שגריר איראן באו"ם, כי התמיכה האיראנית בארגונים מעין זה הינה 'מורלית' בלבד.

15. הולך ומתברר, להערכתנו, שאיראן נמצאת מזה תקופה לא קצרה בעמדת חולשה כלפי המדינות הערביות והגורמים הערביים המעורבים בתהליך המדיני עם ישראל. הדבר כבר בא לידי ביטוי כלפי סוריה (שלגביה הכריז שה'ח האיראני, ולאיתי, כי גם אם זו תגיע להסכם שלום עם ישראל לא תנתק איראן את יחסיה עמה). עתה גם כלפי עומאן, שאיתה יש לאיראן יחסים שפירים למדי ובמשתמע גם כלפי קטר, ואחריה בחריין העומדות גם הן לארץ ועידות רב צדדיות בהשתתפות ישראל. יש להדגיש את החולשה האיראנית במיוחד כלפי הנסיכויות במפרץ, אזור שאותו רואה איראן כחיוני ביותר לאינטרסים שלה.

ארה"ב

16. במרכז הפעילות האמרי' השבוע התמודדות עם שלוש סוגיות (הפגיעים, המצור על עקבה, וההתדרדרות בדו"ל) שבראיתם עלולות להשליך שלילית על המשך התהליך. בינתיים, נמסר כי המזכיר כריסטופר אמור להגיע לאזור ב-24/4 (ישהה עד ראשית מאי) מתוך הנחה, שעד אז יושלם ההסכם בין ישראל לאש"פ והוא יוכל להשתתף בטכס החתימה וצפייה, שעצם הביקור יהווה זרז מסוים לצדדים לסיום המו"מ.

17. האמרי' קידמו בכרכה (בהודעת קלינטון המגנה הפגיעה בחדרה) את דברי ערפאת בשטרסבורג ומכתבו לקלינטון בענין פעולות הטרור בעפולה וחדרה, הגם שהתבטאויות אלו הושגו לאחר לחצים כבדים שהפעילו עליו ישירות ובאמצעות גורמים אחרים ולמרות שהיו רוצים לראות את ערפאת מתבטא בצורה חד משמעית לגינוי הטרור. גינוי כזה בראיתם, חשוב הן כמענה לצפיות הצבור הישראלי מחשש לשחיקה בתמיכתו בתהליך, והן מחשש לתגובת הקונגרס בו החלו בהחתמת מכתב לנשיא בענין והעלול להציב קשיים בפני הממשל בהמשך הדיאלוג עם אש"פ והסיוע לפלס'. בנוסף, ממשיכים האמרי' להאיץ באש"פ להתמקד בסיום המו"מ עד בוא המזכיר לאזור וניצלו גם ביקור עבד רבה בווש' לצורך זה.

18. מול ירדן נהלו האמרי' מגעים בסוגית נוכחות חמא'ס, לנוכח דברי רה"מ רבין. כן ממשיכים בפעילות דיפלומטית ובדיונים פנימיים במאמץ למצא פתרון לסוגית המצור על נמל עקבה. האמרי' מעונינים לגבש פתרון שיקל על הירדנים ללא פגיעה במשטר הסנקציות, עוד לפני ביקורו של כריסטופר בעמאן. הם מעריכים שההתניה שיצר חוסין נובעת מהצורך להתחשב בציבור הירדני שמצוקותיו באות לידי ביטוי גם בדיוני הפרלמנט ומגבילות במידת מה את גמישות המלך. מנסים להנחיל לירדנים שהפתרון ימצא בדפלומטיה שקטה וללא לחצים, ובטוחים בפתרון הבעיה והשתתפות ירדן בסכב הבא של המו"מ הדו צדדי.

19. בערוץ הסורי מעריכים גורמים בממשל שלפני השלב של מעורבות אינטנסיבית ומסע דילוגים של המזכיר עליהם לבחון לעומק את עמדות הצדדים ומרחב הגמישות שלהם וצריך להתחיל מו"מ פרטני בין הצדדים, במהלכו למסע דילוגים יהיה ערך מוסף. בהקשר זה, מעונין הממשל לשמוע בקרוב מישראל מה יהיו צרכיה וצפיותיה מהממשל במסגרת הסדר עם סוריה. האמרי' היו במגע עם סוריה במגמה למנוע התדרדרות בדו"ל וכן עם מנהיגים לבנוניים, כולל שיחת השגריר האמרי' עם שה'ח הלבנוני.

20. בסוגית החרם ממשיכה ארה"ב במאמצים המתמקדים מול מרוקו, תוניס ומדינות המפרץ, בנסיון למנוע שוב קיום כנס מתוכנן של מושב הועדה הטכנית של משרד החרם המרכזי (האמור להתקיים ב-24/4 בדמשק), כשעל סדר היום כפי הנראה גם סעיף בדבר הוספת חברות לרשימה השחורה. בנוסף, הועלה הנושא באגרת קלינטון לפהד וכנראה במהלך ביקור ס/הנשיא גור במרוקו.

המרכז
18 באפריל 1994

תפוצה: שהח, סשהח, @ (רהמ), @ (שהבט), מנכל, ממנכל, מצב, תכנון, סמנכלשלום, שלום, רחטמזת, ישראלערב, יועמש, ר/מרכז, ממד, @ (רם), @ (ר'אגת), מצפא, מצרים, משפט, @ (עמית475)

סססס